

Avoin tiede ja tutkimus –hankkeen strategiaryhmän 12. kokous

Aika: To 28.4.2016 klo 14-16

Paikka: Opetus- ja kulttuuriministeriö, kokoushuone Väinämöinen,
Meritullinkatu 10, Helsinki

Osallistujat:

Riitta Maijala, Suomen Akatemia (puheenjohtaja)

Erja Heikkinen, opetus- ja kulttuuriministeriö

Juha Haataja, opetus- ja kulttuuriministeriö (varapuheenjohtaja)

Virve Hokkanen, ympäristöministeriö

~~Kristiina Hormia-Poutanen, Kansalliskirjasto~~

~~Kai Husso, Tutkimus- ja innovaationeuvosto~~

~~Seppo Kangaspunta, työ- ja elinkeinoministeriö~~

Minna Karvonen, opetus- ja kulttuuriministeriö

Kimmo Koski, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy

Sari Löytökorpi, valtioneuvoston kanslia

Heikki Mannila, Suomen Akatemia

Anne Miettinen, liikenne- ja viestintäministeriö

~~Tuomo Mäki, valtiovarainministeriö~~

Sami Niinimäki, opetus- ja kulttuuriministeriö

~~Mikko Peltonen, maa- ja metsätalousministeriö~~

Seliina Päällysaho, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Tuire Santamäki-Vuori, Terveystieteiden tutkimuskeskus

Hanna-Miina Sihvonon, sisäministeriö

Viveca Still, opetus- ja kulttuuriministeriö

Timo A. Tanninen, sosiaali- ja terveysministeriö

~~Tuuli Toivonen, Open Knowledge Finland ry~~

~~Thomas Wilhelmsson, Helsingin yliopisto~~

Pirjo-Leena Forsström, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus (pysyvä
asiantuntija)

~~Anne Kauhanen-Simanainen, valtiovarainministeriö (pysyvä asiantuntija)~~

Jenni Hyppölä, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus (sihteeri)

Vierailijat:

Keijo Hämäläinen, Helsingin yliopisto

Pekka Olsbo, Jyväskylän yliopisto

Liitteet:

Liite 2. 16.2.2016 pidetyn kokouksen pöytäkirja

Liite 3. Kalvot ATT:n jatkosta

Liite 4. Hankearviointi

Liite 6. Toimintakulttuuriselvitys 2016

Liite 9. Amsterdamin Open Science –konferenssi raportti

ASIALISTA

1. Kokouksen avaus ja esityslistan hyväksyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 14.02

Päätettiin käsitellä kohta Uudet jäsenet kohtana 3.

Hyväksyttiin esityslista em. muutoksella.

2. Edellisen kokouksen pöytäkirja, Liite 2.

Hyväksyttiin edellisen kokouksen 16.2.2016 pöytäkirja.

Päätösasiat:

3. ATT-hankkeen loppukausi ja avoimen tieteen asia 2018 eteenpäin

(Pirjo-Leena Forsström) (Liite 3)

Pääsihteerin esitteli hankkeen tilannetta ja ehdotusta jatkoon. Käynnissä olevia asioita ovat mm. juridisten epäselvyyksien selvittäminen, koskien esimerkiksi henkilötietolainsäädäntöä, tekijänoikeutta ja EC:n kuulemista lähioikeuksista. Aiheesta tullaan teettämään täsmäselvityksiä. Erittäin tärkeää on saada avoin tiede osaksi korkeakoulujen opinto-ohjelmia, ja tässä edetään vuonna 2016 erityisesti tutkijakoulujen osalta. Avoimuuden verkostojen kehitystä tukee Avoimuuden Pyöreän Pöydän perustaminen. Avoimuuden kannusteet ja avoin vertaisarviointi ovat nousemassa keskusteluun kansainvälisesti, ATT:ssä seurataan tilannetta ja kommentoidaan ehdotuksia. Datapolitiikat ovat valmistuneet tai työn alla suurimmassa osassa korkeakouluista. Tutkimuksen toistettavuuden turvaamiseksi rakennetaan toimintamallia palveluineen vuoden 2016 aikana (Tutkimuksen pitkäaikaissaatavuuden kokonaisuus).

Hankeorganisaatiossa ehdotetaan täsmennettävän joidenkin ryhmien tehtävää ja harvennetaan kokouksia. Samalla perustetaan Avoimuuden pyöreä pöytä, joka kokoontuu 2-3 kertaa vuodessa, puheenjohtajanaan Riitta Maijala. Keskusteltiin hankkeen ohjauksen tulevaisuudesta. Keskustelun perusteella strategiaryhmää on pidetty hyvänä ja toimivana foorumina. Vahvan ohjauksen todettiin edesauttavan vuoropuhelua

kentän kanssa. Todettiin, että ATT on muissakin monenvälisissä rakenteissa sisällä.

Päätös: Hyväksyttiin jatkovalmisteluun.

4. Hankearviointi: ehdotus (Pirjo-Leena Forsström) **(Liite 4)**

Pääsihteeri esitteli suunnitelman ATT-hankkeen arvioimiseksi. Selvitys tilataan ulkopuoliselta, toimintakenttää hyvin tuntevalta taholta. Selvityksen kohteena ovat hankkeen toimintamalli, ostettujen palveluiden hyötyarvo ja kustannustehokkuus, sekä hankkeen toiminnan vaikutus kenttään kansallisesti ja kansainvälisesti. Tulokset esitellään ATT-foorumissa marraskuussa 2016.

Päätös: Hyväksyttiin ehdotuksen mukaisesti.

5. ATT foorumi 2016 (Eeva Kaunismaa)

Eeva Kaunismaa esitteli suunnitelmia ATT-foorumista. Tapahtuma järjestetään 22.-23.11.2016 Helsingissä ja sitä valmistellaan työvaliokunnan johdolla.. Varsinainen seminaari on ensimmäisenä päivänä, toinen päivä on varattu työpajatyypiselle toiminnalle. Työkielenä on englanti ja tilaisuus järjestetään pohjoismaisena yhteistyönä Suomen PN-puheenjohtajuusvuoden hengessä. Teemana on avoin tutkimusdata. Foorumista pyritään saamaan mahdollisimman keskusteleva ja osallistava. Osallistujia odotetaan 150-200.

Päätös: Edetään suunnitelman mukaisesti.

6. Toimintakulttuuriselvitys 2016 (Pirjo-Leena Forsström) **(Liite 6)**

Pääsihteeri esitteli vuoden 2016 suunnitelmia organisaatioiden toimintakulttuurin avoimuuden kartoittamiseksi. Tänä vuonna selvitys tehdään englanniksi ja mukana ovat myös suomalaiset tutkimusrahoittajat ja yliopistosairaalat. Viimevuotiseen tapaan selvitetään korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten avoimuus. Tutkimusrahoittajaselvitys on käynnistetty ja muilta osin selvitys aloitetaan kesällä. Verrokkirahoittajien avoimuuspolitiikkoja kartoitetaan laajasti. Tulokset julkaistaan ATT-foorumissa marraskuussa.

Keskustelussa esitettiin, että selvitys ulotettaisiin myös AMK:ille tärkeisiin rakennerahastoihin (EAKR) rahoittajina. Päätettiin lisätä nämä selvityksen kohteeksi.

Päätös: Hyväksyttiin suunnitelma em. täydennyksellä

Keskusteluasiat

7. Rinnakkaisjulkaisemisen tilanne (Pekka Olsbo)

Pekka Olsbo kertoi avoimen julkaisemiseen (Open Access, OA) liittyvistä trendeistä ja rinnakkaistallentamisen kansallisesta tilanteesta. Olsbon mukaan on kaksi vahvaa trendiä: kustantajien kanssa solmittavat sopimukset (big deals), jossa trendinä on tällä hetkellä hybridijulkaisujen, ei puhtaiden OA-lehtien, sisällyttäminen sopimuksiin. Tässä on muutos aiemmasta sopimuksien tavoitteesta puhtaisiin OA-julkaisuihin. Toinen trendi on tiivisty näkemykseen, että "julkaisua ei ole olemassa, ellei sitä ole rinnakkaistallennettu". Rinnakkaistallennus on paikoin (esim. Hollannissa, Belgiassa ja Iso-Britanniassa) osa yliopistojen arviointia.

Suomessa päästään Olsbon mukaan lähiaikoina 10 000 vertaisarvioituun rinnakkaistallennettuun julkaisuun. Kehitys on ollut nopeaa siellä missä rinnakkaistallennukseen on kohdennettu resursseja. Jyväskylässä hyviä tuloksia on saatu ottamalla avoimuus kirjaston strategiseksi valinnaksi, jolle on myös yliopiston johdon tuki. Jatkuva tiedottaminen, tutkijoiden henkilökohtainen kohtaaminen ja yhteydenpito laitosten ja tiedekuntien kanssa ovat tehokkaita keinoja avoimeen toimintatapaan sitouttamisessa.

8. Avoimuuden ottaminen strategiseksi eduksi, HY esimerkki (Keijo Hämäläinen)

Vararehtori Keijo Hämäläinen esitteli avoimuutta osana HY:n strategiaa. Avoin tiede kytkeytyy Hämäläisen mukaan HY:ssa tutkimukseen ja innovaatioon, ja sitä edistetään kaikissa mahdollisissa yhteyksissä. HY:ssa pyritään avoimuuteen koko toimintakulttuurissa. Avoin tiede otetaan osaksi koulutusohjelmien suunnittelua ja HY koordinoi tohtorikouluverkoston ja ATT:n kanssa yhteistyössä toteutettavaa kansallista avoimen tieteen verkkokurssia.

Hämäläinen kertoi, että MILDRED-tutkimusdata-infrastruktuurin kehittämishanke on juuri alkamassa. Aineistojen avaaminen HY:ssa on hänen mukaansa strategista ja suunnitelmallista, ja yritysten kanssa tehdään proaktiivisesti yhteistyötä. HY avaa dataansa avoimessa Think Open -rajapinnassa. HY mittaa avoimen toiminta-kulttuurin edistymistä ja pyrkii ATT-hankkeen asettamiin avoimuuden mittareihin.

Hämäläisen mukaan avoimuus on kuitenkin vain keino tutkimuksen suurempaan vaikuttavuuteen, ja sen tueksi olisi saatava tutkimustietoa.

HY:n onnistumiseen avoimuudessa on Hämmäläisen mukaan vaikuttanut samaan aikaan kahdesta suunnasta (ylhäältä alas ja alhaalta ylös) ilmennyt paine avoimuuden lisäämiseksi, tehokas viestintä ja avoimuudesta puhuminen, sekä asiaan keskittynyt ja siitä aidosti innostunut henkilöstö.

9. EU-neuvoston päätelmäluonnos avoimesta tieteestä + konferenssi (Eeva Kaunismaa / Sami Niinimäki) (Liite 9)

Eeva Kaunismaa ja Sami Niinimäki alustivat ajankohtaisista avoimen tieteen aiheista:

- EU:n neuvoston päätelmäluonnos avoimesta tieteestä:
Kyseessä ovat tutkimusministerien päätelmät avoimesta tieteestä, jotka hyväksytään 27.5. Päätelmät koskevat avointa tiedettä ja sen korkean tason politiikka-alustaa (OSPP) ja agendaa, esteiden poistamista ja kannusteiden tarjoamista, tutkimusjulkaisujen avointa saatavuutta ja tutkimusdatan optimaalista hyödyntämistä.
- Amsterdamin avoimen tieteen konferenssi 4.-5.5.2016:
Kaksi yhteiseurooppalaista tavoitetta vuodelle 2020 ovat tieteellisten julkaisujen täysi avoin saatavuus ja uusi lähestymistapa tutkimusdatan optimaaliseen hyödyntämiseen. Lisäksi on määritelty 12 konkreettista aluetta, joilla toimia tarvitaan.
- Komission tiedonanto eurooppalaisesta pilvipalvelualoitteesta:
Aloite on osa isompaa digimarkkinoiden strategiaa, Suomessa koskee OKM:n ja TEM:n hallinnonaloja. Komission identifioimia haasteita ovat datan ei-avoimuus, puutteellinen yhteentoimivuus, datainfrastruktuurien hajanaisuus, tarve maailmanluokan suurteholaskentainfrastruktuurille ja suurteholaskennan ekosysteemille, jota yksittäinen jäsenmaa ei voi kehittää. Ratkaisuna näihin haasteisiin komissio ehdottaa eurooppalaisia avoimen tieteen yhteentoimivia pilvipalveluita. Rahoitustarve on yhteensä n. 5rmd euroa, joka hankittaneen erilaisista kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä.

Tiedoksi

10. Strategiaryhmän ja asiantuntijaryhmän kokoonpanojen muutokset

Merkittiin tiedoksi uudet jäsenet asiantuntijaryhmässä:

- johtaja Kirsi Ahola, Työterveyslaitos

- tiedeasiantuntija Jyrki Hakapää, Suomen Akatemia
- Konsta Happonen, Open Knowledge Finland
- opetusneuvos Eeva Kaunismaa, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Helena Laaksonen, Tietoarkisto
- koulutuskoordinaattori Sari Räisänen, Kansalliskirjasto
- tekijänoikeusneuvos Viveca Still, opetus- ja kulttuuriministeriö

Merkittiin tiedoksi uudet jäsenet strategiaryhmässä

- opetusneuvos, ryhmäpäällikkö Erja Heikkinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylitarkastaja Virve Hokkanen, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Hanna-Miina Sihvonen, sisäministeriö
- tutkimuspäällikkö Seliina Päälyssaho, Seinäjoen ammattikorkeakoulu
- johtaja Tuire Santamäki-Vuori, Terveystieteiden tutkimuskeskus

11. Kuuleminen tekijänoikeusasiassa

Sami Niinimäki kertoi Euroopan komission julkisesta kuulemisesta valmisteilla koskevaa kustantajien lähioikeussuojaa koskien. Tämä tarkoittaisi kustantajille annettavaa omaa oikeudellista asemaa, joka on tekijöistä riippumaton. Tällä hetkellä kustantajat toimivat kirjoittajilta siirtyneiden oikeuksien varassa. Suunniteltu esitys puuttuisi tekijänoikeuden perusteisiin. Kuuleminen päättyy 15.6. ja organisaatioita kannustetaan vastaamaan siihen. Myös yksittäiset henkilöt voivat vastata. Suomi ei näillä näkymin ole kansallisesti jättämässä asiasta lausuntoa, eikä asiaa myöskään olla viemässä eduskuntakäsittelyyn tässä vaiheessa.

Linkki kyselyyn: <http://bit.ly/1MIYu6A>

12. Muut asiat

Ei muita asioita.

13. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.56